

Lidt om Kolding Å's havørreder, før og nu

I anledning af Kolding Sportsfiskerforenings flotte arbejde for genetableringen af havørredbestanden i Kolding Å

Kort om Kolding Å

(uden der skal gåes i detaljer med større udredninger)

Temaet på disse sider er havørreden/ferskvandsfiskeriet i Kolding Å. I dette nævnes dog kun havørreden. Andre arter var også berørte af det beskrevne i næste afsnit. I det 19. århundrede var fiskeriet i åen meget godt. I selv samme århundrede vendte dette sig til det modsatte. Fiskerne fangede alt hvad de kunne komme af sted med. Det var især det massive fiskeri ved åmundingen og den indre del af Kolding Fjord der var en trussel mod bestanden af havørreder i åen. Den overvejende del af fiskerne tog ikke hensyn til at fisken skulle op i åen for at gyde. Dertil har der også været ørredgårde, anlagt ved den nederste del af åen. Disse spærrede næsten fuldstændigt af for ørredens op- og nedgang. Dette blev gjort med „tremmeværk“, d.v.s. et gitter sat på tværs af åen.

Lignende tremmeværk har også været opsat i Kolding Å

(billedet er taget fra Illustreret Tidende 1912: Chr. Løfting: Ferskvandsfiskeriet)

Tillige med ville myndighederne at åen skulle være pæn og ordentlig; ingen sten, ingen tæt beplantning ved bredden, o. s. v. Resultat: Havørredbestanden gik kraftigt tilbage. Kunne skrive stolpe op og stolpe ned – men den interesserede læser/fisker er sikkert bekendt med meget af dette.

En metode til at fange havørreden var vippegarnet.

Vippegarnet stammer med ret stor sandsynlighed fra nordtyskland. I Danmark blev det kun benyttet i Kolding Å.

Billedet er fra 1888. Ved Kolding Å, tæt ved hvor Åkjær Å løber ud i Kolding Å. (efter et maleri af Andreas Hessellund)

Vippegarnet blev benyttet om natten og når vandet var beskidt og uklart efter megen regn. Fiskeriet var bedst i tiden hvor havørreden vandrede op i å-systemet for at gyde. I det 20. århundrede var denne form for fiskeri kun meget lidt benyttet. Fangsterne var ikke mere lønnende. 1949 benyttedes kun enkelte vippegarn. Mange havde ellers gennem tiderne foretaget udsætninger af yngel. Men udsætninger nytter ikke meget, på længere sigt, hvis miljøet for fiskene ikke er i orden.

Avlsarbejdet, m. m.

Her kommer bl. a. Kolding Sportsfiskerforening ind i spillet. Foreningen har i samarbejde med myndighederne og andre, bl. a. Danske Fiskeriundersøgelser ydet et stort arbejde.

Der er udlagt sten og grus for at ørreden har steder at skjule sig. Og gyde. Bevoksningen langs åen bliver ikke længere fjernet. Grødeskæring forsøges holdt på et minimum. Havørreden finder nu igen skjulesteder og muligheder for gydebanker. Der er foretaget ophjælpende udsætninger af yngel og smolt. Langt bedre målrettet og planlagt end i tidligere tider. Indsamlede æg til dette er blevet udlagt hos områdets dambrugere og er blevet holdt under beskyttede forhold indtil udsætningen skulle finde sted.

KSF's arbejde er forbilledlig. Kolding Å er nu selvproducerende, hvad havørreden angår.

Foreningens arbejde er hermed ikke sluttet. Fortløbende restaurering af åen forbliver en del af dens arbejde. Tillige med er KSF, sammen med Hvilested Dambrug, part i en stor udsætningsplan for Sjælland. Denne koordineres af DFU. Undersøgelser har vist at Kolding Å-havørreden og enkelte andre stammer er mest lig med de oprindelige havørreder, som man gerne ser genetableret på Sjælland.

Følgende vil jeg vise billeder fra elektrofiskeriet i Kolding Å og avlsarbejdet på Hvilested Dambrug.

Foreningsmedlemmernes arbejde er frivilligt og ulønnet. Arbejdstid; adskillige weekender fra ca. 9 – 16.

Mange steder er der så mange fisk at det kun går langsomt fremad.

*Flot avlsmateriale;
en han på 93 cm.*

Den mest skånende måde at presse æggene ud af en sådan stor hun er at bruge underarmen og presse nedefter mod gattet.

*En af de største i 2002
100 cm., skønnet til at veje 10 -11 kg*

Alle havørrederne, i den for tiden kørende plan t. o. m. 2005, forsynes ned Carlin-mærker for videre forskning. – hvor bliver de af - hvor mange vender tilbage - vækst - hvis en heldig sportsfisker fanger en flot Kolding Å-havørred vil DFU gerne vide hvor og hvornår. Et indsendt mærke præmieres med 35 Kr.

Klækkehuset på Hvilested Dambrug.

Æg og sæd røres forsigtigt sammen og udlægges i æggebakkerne.

Alt efter temperaturen, så klækker æggene efter ca. 2 – 2½ mdr.

Her på dette gamle fiskeri fra 1894 holdes havørrederne indtil de skal udsættes som yngel eller smolt.

Fiskeriet hedder oprindeligt Hvilestedgård Damkultur og er en del af Hvilested Dambrug.

Nogle beholdes for at dambrugeren kan have moderfisk. Disse bruges dog kun i produktionen nogle få gange; man vil dermed undgå uhenigtsmæssig indavl.

Foto taget af Lena Wiborg, juli 2001

Lidt fra avlsarbejdet på dambruget

Unge under uddannelse hjælper med at fange moderfisk.

En øvet får hurtigt baljen fyldt med æg.

I tiden fremover er det dambrugeren og hans ansatte der forestår arbejdet med at passe og pleje de nye havørreder til næste sæson. Holde styr på hvis æg der er hvis, holde vildfisk og "tamfisk" adskilte, o. s. v.

Håber det foranstående har givet en smule indblik i arbejdet for at genetablerer vore vandets bestande af havørreder. Der er mange mennesker impliceret* og det kan kun lykkes hvis man i fremtiden søger at bevare og beskytte hvad der er opnået til nu.

**Der skal bemærkes at mange andre foreninger også udfører et stort arbejde. Kun en fælles indsats vil kunne bevare havørreden for fremtiden.*

MvH.

Bernt René Voss Grimm

november 2003

af referencer har jeg bl.a. haft;

- 1912 Ferskvandsfiskeriet af Chr. Løfting
- 1896 Lidt om ferskvandsfiskeriet i Kolding Å og omegn, af P. Nissen
- 1993 Dansk ørrederhverv gennem 100 år af Viggo Hesel (bl.a. billede af vippegarn)
- 1949 Vippegarnsfiskeriet på Koldingegnen af P. I. Nissen Jøker
- KSF og DFU
- 2001 Luftfoto, Hvilestedgård Damkultur, taget af Lena Wiborg
- Jacob Bregnballe (datering af billedet med vippegarnet)
- egne erfaringer via mit arbejde, egne fotos